

Prevod

Jan Buzassy Prevedel Andrej Rozman BEZGOVA DUŠA

POEZIJA TISOČERIH ZVEZ

V glini, lesu, pesmi

Čas, v katerem se je začel oblikovati Jan Buzassy kot ustvarjalec, nikakor ni bil naklonjen izvirnemu umetniškemu snovanju. V petdesetih letih, danes jih imenujemo leta stagnacije, so dodobra oklestili in izničili vse dosežke slovaške poezije. Vsa čast in slava je bila namenjena poemam o izgradnji socializma, boju proti fašizmu in kapitalizmu, na koncu krvave poti pa je stal proletarec, obsijan z avreolo zmage, obdan s srečo in hvaležno družino, saj je njihov očka revolucionar. Konec petdesetih in začetek šestdesetih let je tudi na literarnem področju krenilo na bolje. Liberalizem, ki je bil leta 1968 kruto zatrt, je vendar v književnosti odkril nove možnosti. Založbe so izdale že pozabljena dela pozabljenih avtorjev. Mlada generacija, ki jo literarna zgodovina imenuje Generacija 1956 (v to generacijo spada tudi Jan Buzassy) je terjala več ustvarjalne svobode, uprla se je shematizmu iz petdesetih let in v ospredje svojega umetniškega snovanja postavila človeka in njegova čustva, kar je bilo prej nezaželeno. Mlada generacija se je strnila okrog novo nastale revije Mlada tvorba (1956-1970), ki naj bi zapolnila vrzel med literarnimi revijami in postala tribuna mlade generacije. Njen konec je prinesla konsolidacija razmer leta 1970, ko se je morala večina njenih avtorjev

prisilno umakniti iz javnega življenja.

Jan Buzassy se je rodil v vasi Kočovce leta 1935. Po končanem študiju na filozofski fakulteti je postal urednik revije Mlada tvorba, v obdobju med l. 1971 - 89 urednik pri založbi Slovensky spisovatel, od leta 1989 pa njen urednik založbe. Lani se je udeležil tudi Srečanja srednjeevropskih pisateljev Vilenica.

Buzassy je s svojim delom postal najvidnejši pesnik srednje generacije. Izdal je več pesniških zbirk, med katerimi so najpomembnejše: Igra z noži (1965), Kinična šola (1966), Nausikaa (1970), Lepota vodi kamen (1972), Fonolit (1976), Leto (1976), Bezgova duša (1978), Šentjanževka (1979), Planjava gore (1982) in Zlati rez (1989). Izdal pa je tudi nekaj opaženih prevodov iz svetovne pesniške zakladnice (Byron, Eliot, Bunin, Davičo, Puškin idr.).

Kdor pozna poezijo Jana Buzassyja, ve, da te "tisočere zveze" niso poveličevanje pesnikovega dela, ampak izražajo eno izmed najpomembnejših značilnosti pesnikovega pojmovanja sveta kot nasprotujoče si in harmonične celote številnih konkretnih stvari, prepletenih in spetih še z večjo množico vidnih in skritih zvez. Cilj in smisel pesnikovega umetniškega snovanja in iskanja je prav prodor v te zveze, njihove konkretne podobe in funkcije. Nasproti tej zapletenosti in mnogoterosti postavlja preprosto zaporedje predmetnih zvez "v glini, lesu, pesmi", kot da bi hotel poudariti njihovo enostavnost in preprostost. Vendar ta navidezna preprostost v sebi skriva prizadevanje, kako se dokopati do lastnega "jaza" in do zapletenih medčloveških odnosov, do tega, kar je v človeku, in tudi do tega, kar presega človekovo bitje. To dojamemo, ko si preberemo pesem iz pesniške zbirke Bezgova duša: Ustvarjalec, / ki mu ostane samo to, kar je ustvaril za druge, / išče svojo drugo podobo: / v glini, lesu, pesmi. // Tam bi bil rad, / kjer resničnost presega njegovo bitje.

Glina, les, beseda (ki so organski del pesmi) so temeljna snov, s katero se je realiziral človek kot ustvarjalec vrednot (umetniških in ne samo umetniških) od pradavnine. Kot ustvarjalec, ki v tej snovi "išče svojo drugo podobo", vendar se zaveda, da mu pripada samo to, kar ustvari za druge. To je polarnost ustvarjalca in drugih ljudi, (če hočemo - ustvarjalca in skupnosti), ki je v pesnikovem delu nenehno prisotna. Vendar glina (in z njo kamen), les (in z njim tudi kovina), beseda (in z njo ideja) so tvarine, s pomočjo katerih se je udejanjal in ohranil velik del zgodovine človeštva. To je druga dimenzija, s katero se v zadnjem desetletju realizira odločilen del njegove poezije. Še posebno deseta (predzadnja) pesniška zbirka Planjava gore, ki jo ima tudi sam za svoje najpomembnejše delo, prav programsko izpostavlja v ospredje velikanske časovne in prostorske vzporednice človekove eksistence. Ne verbalno - z "upesnjenjem" zgodovinskih dogodkov, ampak z miselno-analitičnim pristopom, vendar z doslednim pesniško-metaforičnim prodorom v materialno in duhovno bistvo, preko katerega je človek realiziral svojo pradažno željo po celovitosti in spoznanju, po harmoniji in lepoti. K temu je težil Jan Buzassy že v prvih zbirkah (Igra z noži, Kinična šola, Nausukaa), ko je čutil principe in ideale antične filozofije, vendar se v tej smeri razvija njegova poezija tudi takrat, ko si izbere za gradbeni material sonet ali celo motive ljudskih pesmi in pravljic.

(Odlomek iz spremne besede prevajalca.)

**

*Ne, nihče ni sam,
tudi ti nisi sam.*

Obstaja pesem, ki nas kot roka povezuje.

In piščalka.

Kip, ki igra.

*

*Poslušaj,
kako pesem izginja.*

*Slišiš trepet
bezgove duše?*

*

*Ustvarjalec,
ki mu ostane samo to, kar je ustvaril za druge,
išče svojo drugo podobo:
v glini, v lesu,
v pesmi.*

*Tam bi rad bil,
kjer resničnost presega njegovo bitje.*

*

*Pesem diha opojne pare sanj
in prerokuje.*

*Bedi med spečimi,
nočna straža,
da bi nam zjutraj zaupala, kaj nas čaka.*

in vse nas tesno povezuje ta razodeta skrivnost.

*

*To je bil star izdelovalec pastirskih piščali
s kratkimi okornimi prsti;
neumorno so drseli po lesu
in vsak njihov gib je govoril:*

staranje pomeni poenostavljanje stvari k bistvu.

*"Izberemo les,
ko je pripravljen, mu iztrgamo srce.
Luknjice bo izžgal hudičev prijem.
Pomembno je: celo srce,
da bi globina zazvenela.*

Potem lahko začneš igrati."

*

*Že pesem razvezuje,
kar je zvezano.*

*Je komaj slina v kletki jezika,
v pasti besed,
ki jim le s težavo poišče pravi pomen.*

*Vendar je slina,
ki razvezuje.*

*

*Odvračaš oči?
Pesem ti žge vid
in v osamljenem telesu išče samoto,
ki je še ni orosila rosa čutov.*

*Kakor da bi poglobljala videnje
vse do žarečega bleščanja,
ki ga povzroči pričakovana bolečina.*

*Pesem je slast in bolečina
pričakovanja.*

*

*Glej, pesem,
visoko spodrecana, skaklja po kamnih
v plitvi reki.*

*Po plitvi in deroči, kot je vsaka izkušnja,
ker se drži tal.*

*Drži se tal, modrost,
ti, dekle, skači!*

*Skači, visoko spodrecana
in vriskaj pod nebo.*

*

*Niso te mlini besed,
lepota,
zmleli za kruh.*

*V prah spremenjene besede
so izgubile svoj napev in še zadnje vezi,
ki jim povedo, kje je začetek
in kje konec.*

*Prah samo draži čute,
ne dotakne se srca.*

*

Upanje zmanjšuje strah iz daljave.

Kaj se dogaja na drugem bregu časa?

*Samo ko se srečata žarka,
notranji in zunanji,
spoznaš.*

*Sanje so zarodek,
ki ga ne doseže smrt.*

*

Kaj je storiti pevcu?

*Naj izda geslo zaporniških straž?
Naj razpiha ogenj na žrtvenikih?*

*Vse ima svojo slast
in breme odločitve.*

*

*Les,
ki bi bil lahko žlica ali korec,
se z dotiki prstov spreminja v kip.*

Rezbarjeva roka je del kipa.

*Delo, to zavetišče oblik,
ki ga oplajajo demoni,
postopoma požira ustvarjalca.*

Osredotočen je nase.

V kipu in pesmi smo vsi goli.

*Ko ustvarjalec pri delu pod prsti začuti toplino nedri,
obstane:*

nisem sam.

Najde pravo obliko.

*

*Mogoče je dovolj samo verjeti,
da se je treba človeku iskreno nasmehniti,*

šele nasmeh spremeni srce.

*Kaj pa pastir ve o nasmehu,
osamljen je in potrt,
ker nebo, ki ga ustvarja,
ni namenjeno vsem.*

*Vsaj s pesmijo,
s pesmijo, si misli,
in s tem, kar izrezljam,
ga napolnim.*

*

*Roka vidi
v angelu ptico, v cvetu ornament,
v glavi že rojijo simboli.*

Čar in polet.

*Komaj se je človek dotaknil naročja lepote -
ona že rodi.*
